

Översyn av ansvar för aktiviteter och åtgärder som främjar äldre



KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
2023-08-24

Innehåll

Sammanfattning.....	3
1. Inledning	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Uppdraget.....	4
1.3 Förutsättningar och avgränsning	4
1.4 Metod	4
1.5 Disposition	4
2. Kort om målgruppen äldre i Huddinge	5
2.1 Antal äldre i Huddinge och var de bor	5
2.2 Vem är den äldre i Huddinge?	6
3. Reglementen – översikt	7
3.1 Relevanta delar av reglementet för kultur- och fritidsnämnden	7
3.2 Relevanta delar av reglementet för vård- och omsorgsnämnden	7
3.3 Utgångspunkt för översynen	7
4. Översyn av pågående aktiviteter	8
4.1 Kultur- och fritidsnämndens inventering.....	8
4.1.1 Bidrag	8
4.1.2 Föreningsliv	8
4.1.3 Kultur.....	8
4.1.5 Biblioteken	9
4.1.6 Ungdom och fritidsgårdar	9
4.1.7 Idrott	9
4.1.8 Huddingehallen	9
4.1.9 Idrottsplatser och parker.....	9
4.2 Vård- och omsorgsnämndens inventering.....	10
4.2.1 Förebyggande arbete	10
4.2.2 Förebyggande enheten inom äldreomsorgen	10
4.2.3 Deltagande i forskningsprojekt SAMSAS	11
4.2.4 Utbildningar Ipad.....	11
4.2.5 Seniorträffar	11
4.2.6 Händig fixaren	12
4.2.7 Hälso pedagog.....	12
4.2.8 Frivilligsamordnare.....	12
4.2.9 Seniorsdagarna (ej budgeterat kostnad ca 100 tkr).....	13
4.1.10 Trygghetsringning.....	13
4.3 Temporära resurser	13
4.4 Civilsamhället.....	14
4.4.1 ABF	14
4.4.2 Svenska kyrkan	14
5. Sammanfattande diskussion	15
5.1 Utveckling och utmaningar.....	15
5.2 Ansvar, samverkansområden och överväganden	15
5.2.1 Vem ansvarar för vilka insatser?	15
5.2.2 Överväganden rörande vissa aktiviteter och verksamheter	16
5.2.3 Konklusion	17

Sammanfattning

Kommunstyrelsens förvaltning fick i samband med avrapportering på uppdraget ”Utredning rörande hur Huddinge kan utvecklas som en äldrevänlig kommun” (KS-2022/2319) ett nytt uppdrag att göra en översyn av vård- och omsorgsnämndens och kultur- och fritidsnämndens ansvar för aktiviteter och åtgärder som främjar äldre. Kommunstyrelsen beslutade om avrapportering i september.

Översynen har genomförts genom att samla in material från kultur- och fritidsförvaltningen och socialförvaltningen samt i viss mån från civilsamhället. Kultur- och fritidsdirektören och socialdirektören har aktivt deltagit i framtagandet och beredningen av översynsrapporten.

Rapporten inleds med en kort presentation av målgruppen äldre i Huddinge. Därpå följer en redovisning av ansvarsområdena för de nämnder som berörs av uppdraget och deras respektive inventeringar. Sista kapitlet utgörs av en sammanfattande diskussion.

Gruppen 80 år och äldre i Huddinge kommer att öka med 53 procent mellan åren 2021–2030. Aktiviteter och åtgärder som möjliggör för Huddinges äldre att vidmakthålla en god hälsa, känna välbefinnande och bidra till samhället så länge som möjligt är därför viktiga.

Vinsten med rätt insats är stor. En åtgärd som möjliggör ett självständigt liv högt upp i åldern ger en ökad livskvalitet för den enskilde samtidigt som ett uteblivet eller uppskjutet vård- och omsorgsbehov utgör en ekonomisk besparing för kommunen och samhället i stort.

Enligt nämndernas reglementen är det framför allt biståndsbedömd och förebyggande verksamhet som utgör vård- och omsorgsnämndens ansvar, medan aktiviteter riktade mot en bred allmänhet av äldre är kultur- och fritidsnämndens ansvar. Det finns dock vissa aktiviteter och verksamheter som befinner sig i en ”gråzon” mellan nämndernas ansvarsområden och avhandlas i det avslutande kapitlet och rör:

- Seniordagarna
- Digital fixare
- Seniorträffarna
- Hälsoapedagogen
- Trygghetsringning
- Frivilligsamordnare

En slutsats efter översynen av ansvar för aktiviteter och åtgärder som främjar äldre är att någon revidering av nämndernas reglementen inte är aktuell. Däremot framgår av granskningen att nämnderna behöver utveckla samarbetet för att undvika dubbelarbete i det gemensamma uppdraget att göra kommunen mer äldrevänlig inom befintlig ansvarsfördelning. Med begränsade resurser krävs en effektiv organisation där nämnderna byter kunskaper och erfarenheter för att effektuera det kommunala uppdraget.

Det kommer också att behövas en mindre budgetjustering mellan nämnderna om kultur- och fritidsnämnden övertar ansvaret för genomförandet av seniordagarna.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Att utreda hur Huddinge kan utvecklas som en äldrevänlig kommun var ett uppdrag kommunstyrelsen fick i Mål och budget för år 2022. Bakgrunden var att andelen äldre personer ökar i kommunen och att det därmed blivit än viktigare att göra Huddinge till en plats där äldre trivs. Målsättningen måste vara att varje person under hela livet kan vara en del av samhället utifrån sina egna förutsättningar och bidra med sina resurser och sin kompetens.

Utredningens slutsats är att utvecklingen av en äldrevänlig kommunen kräver att äldreperspektivet i den kommunala verksamheten stärks och kommunstyrelsen anser att detta bäst görs inom den ordinarie styrningen.

1.2 Uppdraget

Kommunstyrelsens förvaltning fick i samband med avrapportering på uppdraget ”Utredning rörande hur Huddinge kan utvecklas som en äldrevänlig kommun” (KS-2022/2319) ett nytt uppdrag att göra en översyn av vård- och omsorgsnämndens och kultur- och fritidsnämndens ansvar för aktiviteter och åtgärder som främjar äldre. Kommunstyrelsen beslutade om avrapportering i september.

1.3 Förutsättningar och avgränsning

Vård- och omsorgsnämndens äldreomsorg omfattar all myndighetsutövning för målgruppen äldre. Det kan vara verksamhet som särskilt boende, korttidsboende, hemtjänst, dagverksamhet, larm och kost.

Men äldreomsorgen har också ett uppdrag att arbeta förebyggande med äldre för att motverka behovet av vård- och omsorgsinsatser. Tyngdpunkten i vård- och omsorgsnämndens inventering utgörs av det förebyggande arbetet.

Avseende kultur- och fritidsnämndens inventering har även åtgärder och insatser som inte explicit riktar sig till äldre, men där en betydande del av deltagarna är äldre, tagits med.

1.4 Metod

Översynen har genomförts genom att samla in material från förvaltningar samt på kultur- och fritidsförvaltningen intervjuar verksamhetschefen för kultur och kulturutvecklaren och på socialförvaltningen äldreomsorgschefen och sektionschefen för bistånd och förebyggande äldreomsorg. Även företrädare för ABF Huddinge har intervjuats. Svenska kyrkan har det förts en digital dialog med.

Kultur- och fritidsdirektören och socialdirektören har aktivt deltagit i framtagandet och beredningen av översynsrapporten.

1.5 Disposition

Översynen inleds med en kort presentation av målgruppen äldre i Huddinge. Därpå följer en redovisning av ansvarsområdena för de nämnder som berörs av uppdraget och deras, liksom delar av civilsamhällets, respektive inventeringar. Sista kapitlet utgörs av en sammanfattande diskussion.

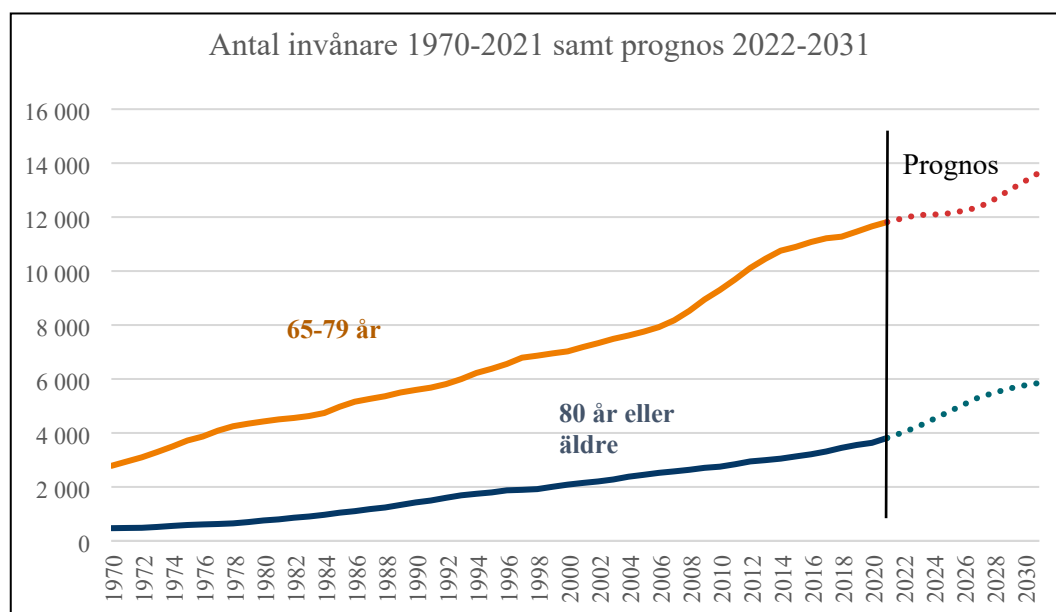
2. Kort om målgruppen äldre i Huddinge

2.1 Antal äldre i Huddinge och var de bor

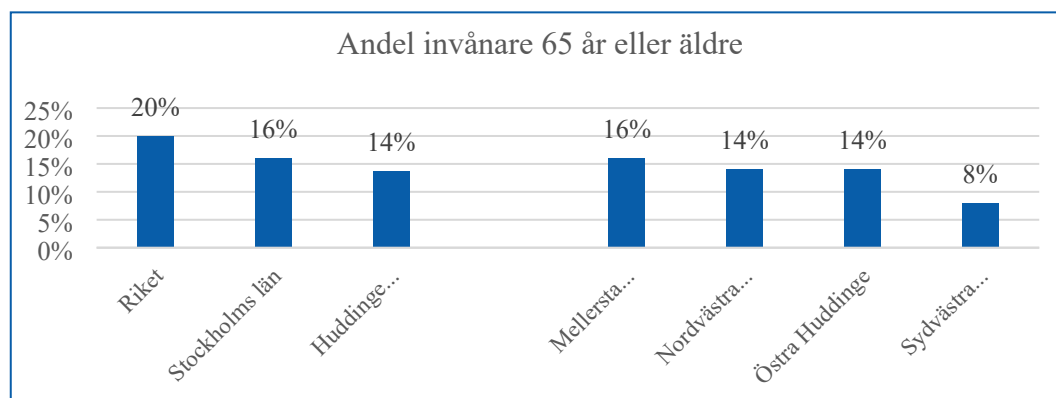
Antalet personer i åldrarna 65–79 år har ökat sedan 1970 och från 2008 syns en något kraftigare ökning jämfört med början av 2000-talet. Det är de små kullarna födda på 1930-talet som successivt har ersatts av de stora kullarna födda på 1940-talet.

Det är inte bara kullarnas storlek som ger upphov till det ökande antalet över 65 år, även den minskande dödligheten har betydelse. Åldersgruppen 65–79 år beräknas fortsätta öka från nuvarande 11 800 till drygt 13 600 i slutet av prognosperioden, vilket motsvarar en ökning på 15 procent.

År 2020 fyllde de första fyrtiotalisterna 80 år. År 1970 var det färre än 500 i åldersgruppen, 2021 var de drygt 3 800. Åldersgruppen beräknas fortsätta öka och vara 5 800 i slutet av prognosperioden. Det motsvarar en ökning på 53 procent i åldrarna 80 år eller äldre.



Andelen äldre i Huddinge är liten jämfört med riket och Stockholms län. Det är stora skillnader mellan andelen äldre i kommunens olika delar.



2.2 Vem är den äldre i Huddinge?

I rapporten ”Vem är den äldre”¹ beskrivs de äldre som en heterogen grupp med skillnader i inkomst, livsstil, medellivslängd, hälsa, deltagande i samhällsliv och boendeförhållande.

Av de fakta som finns redovisade i utredningen rörande hur Huddinge kommun ska bli äldrevänlig finns inget som jävar uppfattningen att gruppen äldre är heterogen även här. Gruppen 65 år och äldre växer och omfattar dessutom flera generationer med olika intressen, behov och förväntningar.

Samtliga tjänstemän och de representanter från civilsamhället som intervjuats påpekar att deltagandet i aktiviteter skiljer sig åt mellan olika grupper äldre. Det är framför allt färre från grupperna med låg socioekonomisk status och utländsk bakgrund som deltar.

¹ Vem är den äldre av Marianne Abrahamsson, m.fl. Rapporten togs fram som underlag till utredningen Nationell kvalitetsplan för äldreomsorgen.

3. Reglementen – översikt

Det är kommunfullmäktige som beslutar vilka nämnder kommunen ska ha och deras respektive ansvarsområde. Reglementets uppgift är att fastställa arbetsuppgifterna för nämnderna och klargöra ansvarsfördelningen dem emellan.

Då uppdraget är att göra en översyn av vård- och omsorgsnämndens och kultur- och fritidsnämndens *ansvar* för aktiviteter och åtgärder som främjar äldre är en del av inventeringen att se om insatserna är i enlighet med reglementena.

3.1 Relevanta delar av reglementet för kultur- och fritidsnämnden

Kultur- och fritidsnämnden ansvarar för att tillgängliggöra ett varierat kulturutbud och bidra till ett livslångt lärande och eget skapande, främja folkhälsan för kommunens invånare, tillgängliggöra goda möjligheter till fysisk aktivitet samt utveckla samverkan med, och ge bidrag till, lokala föreningar och studieförbund.

I ansvaret ingår verksamheten inom folkbiblioteken och kommunala kulturskolan samt driften och bokningar av anläggningar och lokaler för idrotts-, fritids-, ungdoms- och kulturverksamhet. Utöver det ska kultur- och fritidsnämnden bistå övriga kommunorganisationen i kultur- och folkhälsofrågor.

3.2 Relevanta delar av reglementet för vård- och omsorgsnämnden

Vård- och omsorgsnämnden ska ansvara för uppgifter enligt socialtjänstlagen gällande äldreomsorg och personer med funktionsnedsättning, med vissa undantag.

Ledningen av kommunens verksamhet enligt lag om stöd och service till vissa funktionshindrade ska utövas av vård- och omsorgsnämnden.

Ledningen av den hälso- och sjukvård enligt hälso- och sjukvårdslagen som åvilar kommunen ska utövas av vård- och omsorgsnämnden, med undantag för de uppgifter som socialnämnden ansvarar för.

Övriga uppgifter är att handlägga och svara för att utveckla samverkan med, och ge bidrag till, verksamhetsanknutna frivilligorganisationer.

3.3 Utgångspunkt för översynen

Utifrån nämndernas återgivna reglementen ovan kan slutsatsen dras att det framför allt är biståndsbedömd och förebyggande verksamhet som utgör vård- och omsorgsnämndens ansvar, medan aktiviteter riktade mot en bred allmänhet av äldre bör vara kultur- och fritidsnämndens ansvar.

4. Översyn av pågående aktiviteter

4.1 Kultur- och fritidsnämndens inventering

För målgruppen äldre ansvarar kultur- och fritidsnämnden för att främja folkhälsan, tillgängliggöra ett varierat kulturutbud, ge goda möjligheter till fysisk aktivitet samt utveckla samverkan med, och ge bidrag till, lokala föreningar och studieförbund.

4.1.1 Bidrag

Registrerade pensionärsföreningar, som betalar en årlig administrationsavgift, har rätt till nolltaxa vid bokning av kommunens lokaler (t.ex. möteslokaler, boulebanor, idrottshallar). Pensionärsföreningarna SPF och PRO hyr också i dagsläget kostnadsfritt åtta lokaler av kommunen som betalar hyran till Huga Bostäder AB.

Pensionärsföreningar får ett fast grundbidrag och ett rörligt bidrag baserat på antal medlemmar, som syftar till att uppmuntra aktiviteter som främjar hälsa och välmående. Föreningarna har även möjlighet att själva eller i samarbete med studieförbund ansöka om arrangemangsbidrag för öppen, publik verksamhet.

4.1.2 Föreningsliv

Huddinges kulturföreningar och studieförbund anordnar ett brett utbud över hela kommunen (konserter, konstutställningar, författarsamtal, studiecirklar etc.) som besöks av en äldre publik.

Genom den särskilda satsningen för att motverka ensamhet för äldre har flera föreningar startat upp idrotts- och fritidsverksamhet för målgruppen, allt från gåfotboll till odling och badminton. En träffpunkt för äldre personer med intellektuell funktionsnedsättning har också finansierats genom särskilda medel.

4.1.3 Kultur

Kultur bidrar till ett hälsosamt åldrande genom sin positiva verkan på såväl fysisk, psykisk, social och existentiell hälsa. Att kunna delta i och utöva kulturaktiviteter är en viktig del av demokratin och de mänskliga rättigheterna.

Huddinges kulturpolitiska program slår fast att kultur ger oss upplevelser och skapar möten som stärker demokratin och folkhälsan och är genom det bidragande till ett mer jämlikt samhälle.

Utöver föreningslivets arbete erbjuder kultur- och fritidsförvaltningens verksamheter en bred palett av aktiviteter och upplevelser, ofta i samverkan med andra aktörer.

4.1.4 Evenemang

Förvaltningen gör även en del egna program för underhållningen i parker. Besökarna på dessa program är till stor del seniorer. Det kan vara evenemang som Huddinge jazz och blues, Parksommar, Midsommar i Huddinge med mera.

Kulturverksamheten arrangerar även regelbundet kulturupplevelser på äldreboenden runt om i kommunen. Kultopias sommarjobbade feriemusiker uppträder på äldreboenden under höstterminerna och vid särskilda satsningar erbjuder förvaltningen även boenden externa kulturprogram.

4.1.5 Biblioteken

Kommunens folkbibliotek erbjuder ett brett utbud för seniorer. *Boken kommer* riktar sig till de som har svårt att ta sig till biblioteket. Tjänsten innebär att medierna körs hem till äldre efter deras ”beställning”.

Biblioteken har även många läshjälpmedel och böcker med t.ex. stor text och på biblioteken arrangeras även många program som attraherar en äldre publik; läsecirklar, författarbesök, filmvisningar och berättarkaféer.

Föreningen Seniornet, som lär äldre digital kommunikation och internet, bedriver sin verksamhet på folkbiblioteken och anordnar kurser och cirklar för att stärka den digitala förmågan hos äldre.

Biblioteken besöker och deponerar böcker på äldreboenden.

Många företag och myndigheter har skurit ned tillgången på personlig individuell service och hänvisar till e-tjänster och generella frågor/svar. Som en följd går många äldre till de lokala biblioteken för att söka samhällsinformation och samhällsvägledning.

Flera ensamma äldre besöker verksamheten för social interaktion; prata med personal, titta på människor, sitta och läsa en tidning i ett gemensamt rum etc.

4.1.6 Ungdom och fritidsgårdar

I Vårby gård har fritidsgården samverkat med föreningen Korpen och lånat ut sina lokaler dagtid till hälsoträffar för äldre.

Fritidsgården Torpet samnyttjar sina lokaler med PRO Segeltorp.

4.1.7 Idrott

Fysisk aktivitet ger en stor effekt för äldre, där rörelse inte bara är en källa till god fysisk och mental hälsa utan också en nödvändighet för att kunna leva ett självständigt vardagsliv. Förutom att förebygga många åldersberoende sjukdomar ger fysisk aktivitet ökad livskvalitet. Främjandet av god, eller förbättrad hälsa hos äldre kan också innebära att kostnader för vård och annan samhällsservice minskar.

Det idrottspolitiska programmet ”Huddinge i rörelse” ska ta särskild hänsyn till de grupper som generellt är minst fysiskt aktiva i Huddinge varav de äldre än 65 år är en särskild prioriterad grupp.

4.1.8 Huddingehallen

Huddingehallen erbjuder många olika träningsformer som passar äldre och pensionärer har reducerat pris. Hallen har både vattenträning och gruppträningspass som passar äldre och dessa pass markeras med ett +, vilket är symbolen som visar klasser som har ett anpassat upplägg och som passar äldre såväl som de som vill ha ett lugnare tempo.

Äldre är också alltid välkomna att träna i gymmet eller simma som senior. Hallen har även två boulebanor där man kan låna klot i receptionen.

4.1.9 Idrottsplatser och parker

Visättra IP erbjuder fina ytor för spontana aktiviteter såsom utegym, löparbanor, discogolf och boule. Det går att låna material.

Björnkulla boulehall går att boka gratis för registrerade pensionärsföreningar.

Rådsparken passar såväl gammal som ung och verksamheten gör besök med sina djur på äldreboenden. Nyligen arrangerades det en seniorträff med djurbesök i parken.

I Rådsparken finns det även öppen träning en gång i veckan sommartid som passar de flesta.

4.2 Vård- och omsorgsnämndens inventering

Äldreomsorgen i Huddinge omfattar all myndighetsutövning för målgruppen; utskrivning från slutenvården, särskilt boende, korttidsboende, hemtjänst, dagverksamhet, natt och larm och kost.

Inom särskilt boende har äldreomsorgen ansvar för alla hälso- och sjukvårdsinsatser och det inkluderar även uppdrag inom funktionshinderomsorgen och socialpsykiatrin inom individ- och familjeomsorgen.

Kommunen har fem äldreboenden och fyra hemtjänstenheter som ingår i LOV. Budget för särskilda bostad inom äldre omsorgen är 625 helårsplatser 2023. Av dessa är 421 platser inom egen regi och resterande köps av externa leverantörer.

Av hemtjänsttimmarna under 2022 utförde hemtjänsten i egen regi 55 procent och de externa utförarna 45 procent av sammanlagt 329 000 timmar.

4.2.1 Förebyggande arbete

I äldreomsorgens ansvar ingår även att arbeta hälsofrämjande, förebyggande och personcentrerat, vilket förtydligas i förslaget till ny äldreomsorgslag som ska komplettera socialtjänstlagen. Att arbeta förebyggande med äldre i ”riskgruppen” minskar behovet av vård- och omsorgsinsatser.

4.2.2 Förebyggande enheten inom äldreomsorgen

Den 1 januari 2021 samlades alla förebyggande insatser för äldre under en enhet. Den samlade evidensbaserade förebyggande verksamheten bygger på fyra utgångspunkter, som ger den enskilde trygghet och självständighet i nära kontakt med socialtjänsten. Dessa är:

1. Tidiga insatser och aktiviteter ska vara evidensbaserade.
2. Stödet ska vara anpassat efter olika målgruppers behov och tillgängligt.
3. Vägledande genom att ha god kunskap om vilket internt och externt stöd som finns.
4. Stödet som ges ska vara hållbart, följa samhällets förändringar och digitala utveckling

Förebyggande enheten deltar sedan 2020 i projektet Äldrelyftet som drivs av riksförbundet Attention och finansieras av Allmänna arvsfonden. Målet med projektet är att öka de egna möjligheterna till en god hälsa, delaktighet och inflytande i samhället för äldre med neuropsykiatriska diagnoser (NPF). Som ett led i den samverkan har den förebyggande enheten i samverkan med Nationell samverkan psykisk hälsa (NSPH) erbjudit kursen Hälspåret, som riktar sig till äldre med NPF.

4.2.3 Deltagande i forskningsprojekt SAMSAS

Den förebyggande enheten medverkar i ett forskningsprojekt Samskapad samverkan för att förebygga försämrad hälsa hos äldre (SAMSAS). Forskningsprojektet bedrivs av Stockholms läns fyra forsknings- och utvecklingsenheter inom äldreområdet.

SAMSAS syftar till att skapa ny kunskap om hur kommun, region och civilsamhälle kan samverka för att förebygga försämrad hälsa hos äldre personer. Projektet ska bland annat besvara frågor om:

- hur samverkan ser ut idag och vilka aktörer som är involverade
- hur samverkan skulle kunna se ut när den utvecklas gemensamt av äldre personer, närstående och personer inom kommun, region och civilsamhälle
- vilka faktorer som är viktiga för att samverkansmodeller ska kunna utvecklas gemensamt av olika aktörer
- hur samskapade modeller för samverkan omsätts i praktiken

Allt fler äldre personer bor hemma, även med omfattande vård- och omsorgsbehov. Förebyggande insatser till denna grupp är därför nödvändiga och samtidigt komplexa. Många aktörer behöver samverka för att identifiera vilka personer som är i behov av insatser och för att insatser ska kunna ges innan hälsan försämras.

4.2.4 Utbildningar Ipad

Verksamheten har arbetat aktivt med digitala utbildningar för äldre personer som saknar datorvana med syftet att minska det digitala utanförskapet. Målgruppen är i behov av stöd och handledning. Seniorerna erbjuds att låna Ipads och får utbildning i olika digitala verktyg, exempelvis Skype, e-post och BankID. För att öka tillgängligheten genomförs utbildningarna i samtliga kommundelar.

4.2.5 Seniorträffar

Inom den förebyggande enheten finns det sju seniorträffar där förvaltningen idag har fem egna lokaler och två lokaler som förvaltningen hyr av Svenska kyrkan.

- Eklundens seniorträff, Trångsund
- Sjödalens seniorträff, Huddinge – 5 dagar i veckan
- Vikingagårdens seniorträff, Huddinge – 5 dagar i veckan
- Flemingsbergs seniorträff, Flemingsberg – 5 dagar i veckan
- Serenadenens seniorträff, Skogås – 5 dagar i veckan
- Vårbys seniorträff, Vårby – lånar lokal av Svenska kyrkan
- Segeltorps seniorträff, Segeltorp – lånar lokal av Svenska kyrkan

På seniorträffarna arbetar medarbetare och chefer med lång erfarenhet och utbildning inom äldreomsorg och förebyggande insatser för äldre. Besökarna på seniorträffarna är vanligtvis från 75 år och uppåt.

Eftersom flera av besökarna har hjälpmedel behöver lokalerna vara anpassade för personer med funktionsnedsättning.

På seniorträffarna erbjuds olika typer av aktiviteter:

- Hälsoaktiviteter till exempel promenader och gymnastik och sittande balans.
- Sociala aktiviteter så som samtal, bingo, kortspel, tv-spel, musikunderhållning, filmvisning, boksamtal, tipspromenad etc.
- Det erbjuds även olika temamiddagar och afternoon tea där möjlighet finns till nya sociala bekantskaper.
- Promenader till skolor i närområdet för att äta gemensam lunch i skolmatsalen

Verksamheten arbetar aktivt för att nå nya personer och sedan hösten 2022 erbjuder vård- och omsorgsnämnden uppsökande hembesök till personer över 75 år som inte har några insatser från kommunen. På dessa hembesök ges information om kommunens verksamheter, som exempelvis seniorträffar och vad olika organisationer och föreningar kan erbjuda.

4.2.6 Händig fixaren

Personer som är 70 år eller äldre och bor i ordinärt boende i Huddinge kommun kan få hjälp av Händig fixaren med enklare praktiska sysslor i hemmet för att förebygga att seniorer behöver göra saker som kan innebära risk för fall, t.ex. byta glödlampor, sätta upp gardiner eller byta batteri i brandvarnare.

4.2.7 Hälsopedagog

Hälsopedagogen inom äldreomsorgens förebyggande verksamhet har bland annat i uppdrag är att erbjuda tidiga insatser för att höja livskvaliteten för äldre seniorer och möjliggöra kvarboende i ordinärt boende.

Hälsopedagogen har många års erfarenhet av äldreomsorg och av ”Femfinger modellen”, vilken baserar sig på en studie som utarbetats av två forskare vid Karolinska Institutet och som visar att livsstilen kan förebygga problem med minnet och förbättra hjärnhälsan. Äldreomsorgen vill ingå i ett projekt tillsammans med primärvården för att motverka demens för äldre personer som bor i ordinärt boende.

I dagsläget erbjuder hälsopedagogen hälsofrämjande gruppaktiviteter, motiverande samtal, träningstips och träningsprogram samt *mindfulness* och föreläsningar för äldre seniorer. Exempel på föreläsningar är ”Rörelsens betydelse efter pensionsåldern”

På seniorträffarna finns lättare träningsutrustning och på Serenadens seniorträff finns ett Hälsum med lite mer träningsutrustning. Hälsopedagogen erbjuder även träning på några av kommunens utegym där möjlighet finns att få ett anpassat träningsprogram.

4.2.8 Frivilligsamordnare

Frivilligsamordnaren inom äldreomsorgen arbetar cirka 60 procent med att planera, genomföra och utvärdera aktiviteter på Seniorträffar runt om i kommunen och har lång erfarenhet gällande förebyggande insatser inom äldreomsorgen och ett nära samarbete med civilsamhället.

Frivilligsamordnaren anordnar Ipad-utbildningar för äldre seniorer men arbetar också med väntjänst och volontärer samt samverkan med civilsamhället.

En annan uppgift för frivilligsamordnaren är att tillsammans med andra aktörer inventera behoven hos målgruppen äldre, resurserna i lokalsamhället och förmedla kontakter mellan seniorer, kommunen och samverkansparter.

Exempel på samverkansparter är:

- Civilsamhället; exempelvis pensionärsföreningar, Kurdiska föreningen, Verdandi och Svenska kyrkan.
- Internt i kommunen: exempelvis andra verksamheter så som hemtjänstutförare, bibliotek och biståndshandläggare.

4.2.9 Seniordagarna

Seniordagarna är ett samarbete mellan Huddinge kommun och föreningslivet och evenemanget vänder sig till de som är över 65 år och bor i kommunen.

Det är den förebyggande enheten inom äldreomsorgen som tillsammans med civilsamhället anordnar seniordagarna en gång per år. Seniordagarna arrangeras för att nå ut med information om aktiviteter, föreningar och företag som vänder sig till äldre i kommunen.

4.1.10 Trygghetsringning

Trygghetsringning är en kostnadsfri tjänst för alla seniorer i kommunen som bor ensamma och inte har daglig kontakt med anhöriga eller andra. Målet med trygghetsringningen är att ingen ska behöva bli liggande ensam hemma sjuk eller skadad utan att få hjälp.

Invånare över 65 år kan anmäla sig och ringer in till en telefonsvarare och meddelar att de mår bra. Telefonsvararen lyssnas av från personer inom SPF eller PRO. Om någon inte har ringt in till svararen före lunch ringer SPF eller PRO upp personen och om de då inte får kontakt kontaktas anhöriga.

Aktiviteten ligger utanför äldreomsorgens kärnverksamhet och är inte biståndsbedömd. Telefonkostnaderna som uppstår finansieras dock av äldreomsorgen.

4.3 Temporära resurser

Att förebygga och motverka ofrivillig ensamhet är viktigt eftersom den typen av ensamhet har en negativ påverkan på både den fysiska och psykiska hälsan. Att fånga upp den ofrivilliga ensamheten tidigt och erbjuda stöd för att bryta den är centralt i arbetet. Här har både vård- och omsorgsnämnden och kultur- och fritidsnämnden en viktig roll att fylla och har också delat på 1,5 miljoner kronor, som kommunen avsatt för ändamålet. Satsningen är temporär och insatserna för att motverka ensamhet bland äldre finansieras av trygghetspaketet.

Vård- och omsorgsnämnden använder de temporära medlen för en biståndshandläggare som uteslutande arbetar med uppsökande hembesök över hela kommunen för personer 75 år och äldre utan biståndsinsatser. Biståndshandläggaren informerar om seniorträffar och vilka aktiviteter som civilsamhället och kommunen erbjuder.

Kultur- och fritidsnämnden har använt sina temporära medel till att förstärka föreningslivs insatser för äldre samt skapa nya aktiviteter för äldre genom samverkansavtal med förening som tidigare inte haft denna typ av verksamheter. En del av medlen har även gått till bibliotek och till Huddingehallen för att utveckla deras arbete mot den äldre målgruppen

4.4 Civilsamhället

Någon systematisk och detaljerad inventering av civilsamhällets aktiviteter och åtgärder har inte gjorts då det inte ligger i uppdraget, men nedan återges ändå ett axplock från det största studieförbundet i kommunen och Svenska kyrkan för att understryka att de insatser kommunen gör för de äldre inte är de enda.

4.4.1 ABF

- Samarbetar med sju PRO-föreningar i kommunen i deras folkbildning/studiecirkelverksamhet.
- Har verksamhet för intellektuellt funktionsnedsatta pensionärer som inte går på daglig verksamhet.
- Driver projekt med bidrag från kommunen, men även från andra myndigheter som till exempel Socialstyrelsen för att ”motverka ofrivillig ensamhet hos äldre”.
- Har filmvisning, studiecirklar och funktionsutbildningar för pensionärer.
- Har ett antal pensionärsgrupper som dansar (squaredans, tango, osv).
- PRO:s folkhögskola med ett antal folkhögskoleutbildningar finns i ABF:s lokaler på Kommunalvägen i centrala Huddinge.

4.4.2 Svenska kyrkan

Svenska kyrkans verksamhet i Huddinge är bred vad gäller åldrar. Mycket är präglad av det kyrkliga, men det finns även andra aktiviteter där många äldre berörs.

Öppet vardagsrum alla vardagar, samtals- och diakonimottagning två förmiddagar i veckan, hembesök vid behov. Kyrkan arrangerar även kör och lunch för daglediga, kyrkokör och konserter liksom bön, sopplunch och samtal.

Men även mer handfast aktiviteter finns som syateljé, SKAPA-kvällar, språkcafé, samt arbete med second hand.

Även födelsedagsfirande för äldre 70 år och uppåt förekommer och i samarbete med Hyresgästföreningen och frivilliga samordnaren har kyrkan varit värdar för event som:

- Dansmeditation
- Möjlighet till ideellt engagemang, bland annat besöksgrupp till äldreboenden.
- Utflykter vid enstaka tillfällen

Ovanstående gäller Flemingsbergs församling. Svenska kyrkan i Huddinge består av fyra separata församlingar men med en gemensam organisation.

5. Sammanfattande diskussion

5.1 Utveckling och utmaningar

Som redovisas i rapportens inledande diagram under rubriken 2.1 kommer gruppen 80 år och äldre i Huddinge att öka med 53 procent mellan åren 2021–2030. Finansieringen av äldreomsorgen kommer att bli en stor utmaning för kommunen. Kostnader inom äldreomsorgen är dock påverkbara eftersom de främst uppstår *när* äldre drabbas av funktionsnedsättningar.

Aktiviteter och åtgärder som möjliggör för Huddinges äldre att vidmakthålla en god hälsa, känna välbefinnande och bidra till samhället så länge som möjligt är därför viktiga.

Insatserna kan utformas på två sätt. Dels genom att möjliggöra för äldre att ta del av aktiviteter som kan utveckla eller bibehålla funktionsförmågor, dels genom att ge stöd och anpassa den fysiska och sociala omgivningen så att äldre med funktionsnedsättning kan fortsätta med de aktiviteter de värdesätter och därmed fortsatt bidra till samhället.

Vinsten med rätt insats är stor. En åtgärd som möjliggör ett självständigt liv högt upp i åldern ger en ökad livskvalitet för den enskilde samtidigt som ett uteblivet eller uppskjutet vård- och omsorgsbehov utgör en ekonomisk besparing för kommunen och samhället i stort.

Gruppen 65 år och äldre omfattar flera generationer med olika intressen, behov och förväntningar. Det ställer också krav på att de aktiviteter och åtgärder som riktar sig till äldre har flera olika inriktningar. Det är framför allt färre äldre från grupperna med låg socioekonomisk status och utländsk bakgrund tar del av kommunens insatser. Det är därför viktigt att utforma kommunikationsinsatser, aktiviteter och åtgärder så att de fångar upp *alla* äldre.

5.2 Ansvar, samverkansområden och överväganden

5.2.1 Vem ansvarar för vilka insatser?

Enligt nämndernas reglementen är det framför allt biståndsbedömd och förebyggande verksamhet som utgör vård- och omsorgsnämndens ansvar, medan aktiviteter riktade mot en bred allmänhet av äldre är kultur- och fritidsnämndens ansvar.

Att förebygga ohälsa eller problem är preventivt. Det kan handla om olika former av stöd, insatser, aktiviteter och arbetssätt. För att klargöra skillnaden mellan nämndernas ansvar kan den s.k. preventionstriangeln med tre nivåer användas (se bild nedan).

Universella insatser ligger som bas i triangeln. Här finns aktiviteter och verksamheter som erbjuds alla eller åtminstone en stor målgrupp. Detta är främst kultur- och fritidsnämndens ansvarsområde.

De selektiva och indikerade insatser rör aktiviteter och verksamheter som vård- och omsorgsnämnden ansvarar för och som riktar sig till äldre som är särskilt utsatta för en eller flera riskfaktorer eller redan har ett identifierat problem och behov.

Den största förebyggande effekten uppnås om små insatser riktas mot stora delar av befolkningen jämfört med stora insatser mot ett fåtal i högriskgrupperna. Detta brukar kallas för preventionsparadoxen.



5.2.2 Överväganden rörande vissa aktiviteter och verksamheter

Med utgångspunkt i redovisad ansvarsfördelning bedöms nedanstående aktiviteter och verksamheter befinna sig i en "gråzon" mellan nämndernas ansvarsområden.

- **Seniordagarna** är ett samarbete mellan Huddinge kommun och föreningslivet. Evenemanget vänder sig till alla som är över 65 år och bor i kommunen. Ansvar för eventet bör flyttas från vård- och omsorgsnämnden till kultur- och fritidsnämnden. Föreslagen förändring medför att en budgetjustering motsvarande 100 tkr måste göras mellan nämnderna.
- **Digital fixare.** I vård- och omsorgsnämndens verksamhetsplan för 2023 står att förvaltningen ska utreda möjligheterna att införa en digital fixare för invånare i behov av stöd rörande digital teknik, oavsett om de omfattas av kommunens välfärdstjänster eller inte. Detta är en utredning som tangerar delar av bibliotekens uppdrag och aktiviteter varför kultur- och fritidsförvaltningen bör involveras i den fortsatta utredningen.
- **Seniorträffarnas** organisatoriska hemmahörande har granskats då verksamheten befinner sig i en "gråzon" mellan den universella och selektiva nivån i preventionstriangeln, men bedömningen är att dessa bör bli kvar hos vård- och omsorgsnämnden då målgruppen är seniorer som börjar få tidiga insatser och där många redan har hjälpmedel som rullator, käpp och syn- och hörselnedsättningar som kräver förståelse och kunskap. Emellertid bör verksamheten ha tätare samverkan med kultur- och fritidsförvaltningen och bland annat se över möjligheten till samlokalisering med t.ex. fritidsgårdar.
- Även **hälsopedagogens** organisatoriska tillhörighet granskades men då dennes uppdrag är att erbjuda tidiga insatser för att höja livskvaliteten för äldre seniorer samt möjliggöra kvarboende i ordinärt boende sker detta i nära samarbete med äldreomsorgens förebyggande arbete och myndighetsutövning och bör ligga kvar hos vård- och omsorgsnämnden. Men i ljuset av alla aktiviteter Huddinge Hallen erbjuder äldre borde samverkan mellan nämndernas förvaltningar kunna utökas inom området.
- **Trygghetsringning** är en kostnadsfri tjänst för alla seniorer i kommunen som bor ensamma och inte har daglig kontakt med anhöriga eller vänner.

Föreningslivet, pensionärsorganisationerna SPF eller PRO, spelar en aktiv roll i denna verksamhet som inte är biståndsbedömd och ligger utanför äldreomsorgens kärnverksamhet. Idag ansvarar vård- och omsorgsnämnden för verksamheten och bör fortsätta att göra det mot bakgrund av att flera seniorer som utnyttjar tjänsten har en eller flera riskfaktorer eller identifierat problem och behov, vilket placerar dem som mottagare av de selektiva och indikerade insatserna i preventionstriangeln.

- **Frivilligsamordnare.** Delar i frivilligsamordnarens uppdrag rör samverkan med civilsamhället, väntjänst och volontärer men uppskattas enbart omfatta 40 procent, varför tjänsten i sin helhet bör ligga kvar hos vård- och omsorgsnämndens förvaltning.

5.2.3 Konklusion

En slutsats efter översynen av ansvar för aktiviteter och åtgärder som främjar äldre är att någon revidering av nämndernas reglementen inte är aktuell. Däremot framgår av granskningen att nämnderna behöver utveckla samarbetet för att undvika dubbelarbete i det gemensamma uppdraget att göra kommunen mer äldrevänlig inom befintlig ansvarsfördelning. Med begränsade resurser krävs en effektiv organisation där nämnderna byter kunskaper och erfarenheter för att effektuera det kommunala uppdraget.

Det kommer också att behövas en mindre budgetjustering mellan nämnderna om kultur- och fritidsnämnden övertar ansvaret för genomförandet av seniordagarna vilken föreslås hanteras i beredningen av budgeten för 2024.